

Nr 200.

Av herr **Vennerström**, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om avlägsnande av vissa missförhållanden beträffande avverknings- och flottningskontrakt m. m.

Vid 1921 års riksdag motionerade undertecknad jämte C. O. Johansson i Sollefteå om en utredning på vad sätt missförhållandena beträffande avverknings- och flottningskontrakt m. m. till förfång för kontraktstagarnas berättigade intressen kunna genom statsmakternas försorg avlägsnas. Till stöd för denna hemställan anfördes, att en stark bidragande orsak till att jordbrukarebefolkningen särskilt i Norrland i så stor utsträckning sjunker ned i dåliga levnadsvillkor otvivelaktigt är den omständigheten, att den vid åtagande av skogsavverknings-, flottnings- och dikningsarbeten av förhållandenas tvång pressas underskriva kontrakt, varigenom den i många fall formligen bestjäles på frukterna av sitt arbete. Dylika arbeten utbjudas ofta på entreprenadauktioner, vid vilka den vilda konkurrensen mellan de ofta mycket fattiga och arbetsbehövande kontraktstagarna förmår dem att underskriva nästan hur ofördelaktiga kontrakt som helst. Då det för dem stöter på nästan oöverkomliga svårigheter att med egen kraft få till stånd behövlig ändring i dessa missförhållanden, är det av största vikt, att staten fäster sin uppmärksamhet vid kontrakten i fråga och griper in till de svagares skydd.

För att klargöra kontraktens dåliga beskaffenhet publicerades i sin helhet en del avverknings-, flottnings- och dikningskontrakt, vilkas för kontraktstagarna ofördelaktiga bestämmelser underkastades kritik. Därjämte citerades uttalanden ur socialstyrelsens utredning år 1916 angående skogs- och flottningsarbetarnas levnads- och arbetsvillkor. Det konstaterades, att i kontrakten förefinnas en mängd drakoniska bestämmelser om böter. Den typiska formuleringen av ett avverkningskontrakt hade socialstyrelsen angivit på följande sätt: Kommer förvaltningen under drivningens gång till insikt, att arbetstagaren ej hinner utdriva skiftet inom föreskriven tid, äger

förvaltningen att på hans bekostnad och till vad pris som helst verkställa det återstående arbetet eller av honom utkräva i skadeersättning ett visst belopp (vanligen 1—5 kronor) för varje kvarlämnad stock eller ohugget stämplat träd; motsvarande bötesbelopp stadgas även, utöver eventuellt ansvar för skogsåverkan, vid huggning av ostämplade träd. Som ett allmänt omdöme om avverkningskontrakten yttrade socialstyrelsen, att dessa, liksom entreprenadkontrakt i allmänhet, utmärka sig »genom en sådan formulering, att entreprenadgivarens ekonomiska intresse noggrant tillvaratages, medan det för entreprenörens vidkommande endast stipuleras skyldigheter, icke rättigheter». Även om det var ett långt steg mellan ersättningsbestämmelsernas ordalydelse och tillämpning, kunde det emellertid icke enligt socialstyrelsen förnekas, att hela bötesystemet för många arbetstagare framstår såsom något godtyckligt och förhatligt. Såsom ett exempel på huru bötesbestämmelserna kunna tillämpas, anförde motionärerna, att en hemmansägare Westin i Västerbotten, vilken ej kunnat inom i kontraktet stadgad tid fullborda avverkningen, hade av vederbörande bolag inför domstol blivit avkrävd skadeersättning på 2,200 kronor.

Motionärerna konstaterade, att socialstyrelsen intygat, att arbetsgivarens ekonomiska ställning ger honom möjlighet att ge kontrakten en för arbetstagaren ofördelaktig formulering, så att den ekonomiskt starkare parten har alla rättigheterna och den ekonomiskt svagare parten alla skyldigheterna. Styrelsen har som sin mening tillkännagivit, att arbetstagarna knappast äro i stånd att med egen kraft åstadkomma nödvändig rättelse. Under sådana förhållanden ger undersökningen ett starkt stöd åt kravet att *statsmakterna* böra ingripa till den svagare partens skydd. Likaväl som statsmakterna till värn för den svagares intressen ha ingripit för att reglera *arrendekontraktens* bestämmelser, borde de ock anses ha rättighet och skyldighet att ingripa reglerande i bestämmelserna i *avverknings-, flottnings- och dikningskontrakt*. Det gäller i båda fallen ungefär samma befolkningslager, huvudsakligen småbönder, arrendatorer och torpare.

Andra kammarens 4:e tillfälliga utskott avstyrkte motionen. Skälen till avstyrkandet framgå av följande ord: »Motionärerna åberopa i sin framställning en genom initiativ från 1912 års riksdag av socialstyrelsen verkställd och år 1916 i Sveriges officiella statistik offentliggjord utredning, Skogsarbetarnas levnads- och arbetsförhållanden i Värmland, Dalarna och Norrland. Av denna utredning synes framgå, att det råder vissa missförhållanden i de avseenden som av motionärerna påpekas, att särskilt de i kontrakten fastställda bötesbestämmelserna äro stränga. Men å andra sidan framhålles av socialstyrelsen och medgives även av motionärerna, att dessa bestämmelser i regel icke tillämpas i all sin stränghet. Ett eller annat

enstaka undantag, såsom det i motionen anförda, kan icke anses vara tillräckligt för att staten där skulle ingripa. Bäst vore enligt utskottets mening, om dessa missförhållanden kunde undanröjas på frivillighetens väg genom vederbörande själva. En sådan lösning skulle helt säkert för båda parterna i längden vara mest tillfredsställande. Enligt vad utskottet inhämtat följes denna fråga alltjämt med uppmärksamhet av socialstyrelsen. Man synes därför kunna förvänta, att om det skulle visa sig att förhållandena icke kunna ordnas annorlunda än igenom statens ingripande, socialstyrelsen kommer att hos Kungl. Maj:t göra framställning i ärendet.» Sedan 1921 ha händelser inträffat, som lämnat ett starkt stöd för motionens krav och därjämte klargjort att de invändningar, utskottet reste, icke äro hållbara. Den stora skogskonflikt, som gått in i sitt hårdaste skede just då motionen skrives, har givit frågan om avverkningskontraktens innehåll full och ödesdiger aktualitet för stora delar av Sveriges skogsbefolkning.

Det kan icke längre göras gällande, att tillämpningen av avverkningskontraktens hårda bötesbestämmelser blott i undantagsfall ifrågasättes. Det förhåller sig tvärt om så, att de fattiga kontraktstagarna, som för inkomstens skull sett sig tvungna att underskriva de ytterligt ensidigt till skogsbolagens fördel formulerade kontrakten, nu över hela linjen leva under det pressande hotet, att ersättningsbestämmelserna skola tillämpas i all sin stränghet utan några förmildrande omständigheter. Den konflikt med ty åtföljande blockad, som nu råder i skogarna, gör det till en fysisk omöjlighet för kontraktstagarna att till punkt och pricka fullgöra kontraktets åtaganden. Icke desto mindre låta skogsbolagen mer eller mindre öppet det hotet utgå, att skadeståndet skall utan vidare utkrävas utav var och en kontraktstagare, som icke fullgör, vad han sig åtagit. Och kontraktstagarna leva under den föreställningen, att de kanske skola genom skogsbolagens åtgärder tvingas till ruin, på grund av kontraktets stränga ansvarsparagrafer. Det är någonting för rättskänslan kränkande, att ett sådant hänsynslöst ekonomiskt våld skall kunna lagenligt ifrågasättas, och statsmakterna såsom rättens vårdare ha här den solklara plikten att gripa in till den svagares skydd. Det kan icke heller längre med fog göras gällande, att skogsbolagen skulle vara villiga att på frivillighetens väg undanröja de faktiskt föreliggande missförhållandena. Skogsbolagens utmanande vägran att i skogskonflikten överhuvudtaget underhandla med arbetarsidan och deras hänfulla nonchalans gent emot statens förlikningsinstitution har ställt i skarp blyxtbelysning bolagskapitalismens vilja att icke utan en strid till det yttersta ge något avkall på sin ekonomiska enväldsmakt. De ha hänsynslöst och öppet sagt ut till arbetarna såväl som till statsmakterna, att de vädja till det ekonomiska våldet och icke till en genom underhandling åstadkommen frivillig

överenskommelse. Gentemot en sådan anarkistisk våldsåskådning i kapitalismens form är det statsmakternas plikt att upprätthålla sin egen auktoritet och tillvarataga medborgarnas hotade rätt.

Rättmätigheten i kravet, att avverkningskontraktens bestämmelser underkastas en grundlig revision, uppbares icke bara utav ett litet fåtal. En så utanför de i skogskonflikten stridande intressena stående tidning som Dagens Nyheter har vid en undersökning i skogsbygderna konstaterat, att den i skogarna arbetande bondeklassen hyser stor förbittring över skogsbolagens sätt att pressa orimligt hårda kontrakt på dem som voro tvungna att för sitt livsuppehälle åtaga sig avverkning åt bolagen. De ord, som enligt Dagens Nyheter fälldes av en man, som i 10 års tid varit bolags-tjänsteman, ge ett korrekt uttryck för den allmänna stämningen och ett starkt stöd åt yrkandet på statsmakternas ingripande i frågan om avverkningskontrakten: »En sak som gör, att de strejkande ha de skogsarbetande böndernas sympati, är det sätt, på vilket bolagen under många år behandlat avverkarna. Kontrakten äro så formulerade, att de erbjuda en enda samling skyldigheter för dem som arbeta i skogarna. Alla rättigheter äro förbehållna bolagen. Ehuru körarna få anställa och ansvara för huggarna, förbehålla sig bolagen rätt att när som helst avskeda huggarna. Bolagen kunna när de behaga upphöra med avverkningen, utan vederlag till köparna, ehuru dessa anställt folk, köpt hö och vidtagit alla andra förberedelser. I fjol spökade i vissa kontrakt en bestämmelse, att avverkarna skulle förbinda sig att hålla bostäderna i lagenligt skick, ehuru denna skyldighet enligt lag påvilar skogsägarna. För även tillsynes små fel äro böter stipulerade i kontrakten. Alla dessa rigorösa bestämmelser, som ensidigt ta sikte på bolagens intresse, ha gjort, att oviljan mot bolagen har växt hos den andra parten under årens lopp.»

Med denna motivering hemställer jag,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en snar utredning, på vad sätt missförhållanden beträffande avverknings- och flottningskontrakt m. m. till förfång för kontraktstagarnas berättigade intressen må kunna genom statsmakternas försorg avlägsnas samt för riksdagen framlägga det förslag vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 31 januari 1923.

Ivar Vennerström.